

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра теорії та історії світової літератури

КУРСОВА РОБОТА

з історії зарубіжної літератури

на тему: Портрет війни в романі Еріха Марії Ремарка «На західному фронті
без змін»

Студента (ки) _____ курсу _____ групи
напряму підготовки __Іноземні мови та
літератури, методика навчання іноземних мов і
зарубіжної літератури (англійська і друга
західноєвропейська мова)_____
спеціальності __014 Середня освіта_

_Чирки Таміли Юріївни_____
Керівник __докт. філол. наук, професор
Мариненко Ю.В._____

_____ (посада, вчене звання, науковий ступінь,
прізвище та ініціали)

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ЄКТС _____

Члени комісії _____

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

м. Київ – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. БІОГРАФІЧНІ ВІДОМОСТІ, СОЦІАЛЬНЕ, ІСТОРИЧНЕ ТА КУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ПЕРІОД ЖИТТЯ ЕРІХА МАРІЇ РЕМАРКА ТА НАПИСАННЯ РОМАНУ «НА ЗАХІДНОМУ ФРОНТІ БЕЗ ЗМІН».....	5
1.1. Життєвий і творчий шлях Еріх Марії Ремарка.....	5
1.2. Історія створення роману.....	9
1.3. Епоха «Реалізму» та період «Загубленого покоління».....	11
Висновки до Розділу 1.....	15
РОЗДІЛ 2. ПОРТРЕТ ВІЙНИ В РОМАНІ «НА ЗАХІДНОМУ ФРОНТІ БЕЗ ЗМІН».....	17
2.1. Демонстрація образу війни крізь призму головних героїв роману Е. М. Ремарка «На західному фронті без змін».....	17
2.2. Художні особливості роману «На Західному фронті без змін» в контексті зображення та опису портрету війни.....	21
Висновки до Розділу 2.....	26
ВИСНОВКИ.....	27
SUMMARY.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	29

ВСТУП

Еріх Марія Ремарк – один з провідних німецьких письменників доби Реалізму. На його біографію припала можливо один з найважчих періодів сучасності ХХ – століття. Століття двох світових воєн, різкою радикалізацією політичної думки, зміна ідеї «людини» у світі. Його творчість, а в особливості роман «На Західному фронті без змін» демонструє всі проблеми «втраченого покоління», представником якої Ремарк є. Людина, що була мобілізована у віці 18-ти років, будучи пораненим ледь не загинув, пройшовши всі тяготи і проблеми війни сам, як ніхто інший, розумів про що пише в своїх романах. Він проживав сам війни, був її учасником, і як можна побачити з книги – її різким противником. Після війни йому довелось прожити проблему солдата «що робити далі», проте він зміг, подарувавши свою творчість людям

Роман Еріха Марії Ремарка «На Західному фронті без змін» є одним із найвідоміших творів про Першу світову війну. Швидше за все, дотики болючої пам'яті про першу світову війну і нестерпність цих реалій відобразились в одному з найвідоміших романів автора. Певно і саме це пояснює термін написання. За шість тижнів внутрішнього вигорання він з острахом подав це до видання. Роман був бестселером в Німеччині. Звісно, значення роману і його суть може здивувати нас, сучасників і задавати питання «чому це почалось знову», але звісно у будь-чого мають бути свої причини і свої висновки. Роман зображує жах війни з точки зору молодого солдата, Пауля Баумера та його бойових побратимів, які втрачають ілюзії щодо «священної війни», романтичної ідеалізації цілей, поставлених верховним керівництвом та віру в людство. Безглуздість війни, в якій суть – вбивство тільки через те, що хтось зверху наказав так вчиняти і в тому, що вчорашні друзі сьогодні – вороги, абсолютно відрізає ще у вчорашніх школярах, а сьогодні – солдатах, віру в людські

прагнення і прогрес. Їм доводиться вірити тільки у війну, вірити у смерть і у власні спроби вижити. І навіть після війни, залишається «війна» внутрішня, бо як згодом виявляється, вони нікому не потрібні і їм самим з самого початку доводиться шукати сенс у житті.

Сучасна політична ситуація у світі, враховуючи рекордну кількість існуючих воєнних конфліктів та територіальних питань, враховуючи і вторгнення російської федерації на територію України, спричинивши найбільш масштабнішу війну в Європі з часів «Втраченого покоління» залишає за романом можливість називатись неймовірно актуальним в наші дні.

Метою дослідження є визначення ролі роману Еріха Марії Ремарка у світовій літературній спільноті

Завдання дослідження:

- 1) Прослідкувати історико-культурне середовище, що склалось в Європі як один із найважливіших аспектів впливу на літературну діяльність Е.М. Ремарка;
- 2) Визначити роль війни в романі «На Західному фронті без змін»;
- 3) Розкрити проблематику війни і миру крізь призму головного героя роману «На Західному фронті без змін».

Об'єктом дослідження є творчість Е.М. Ремарка, його роман «На Західному фронті без змін»

Предметом дослідження є портрет війни в романі Е.М. Ремарка «На Західному фронті без змін»

Методами дослідження є опис, порівняння, аналіз тексту

Структура та обсяг дослідження: курсова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного із них, загальних висновків, резюме іноземною мовою та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. БІОГРАФІЧНІ ВІДОМОСТІ, СОЦІАЛЬНЕ, ІСТОРИЧНЕ ТА КУЛЬТУРНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ПЕРІОД ЖИТТЯ ЕРІХА МАРІЇ РЕМАРКА ТА НАПИСАННЯ РОМАНУ «НА ЗАХІДНОМУ ФРОНТІ БЕЗ ЗМІН

1.1. Життєвий і творчий шлях Еріх Марії Ремарка

Еріх Марія Ремарк (1898-1970) – один з найвідоміших німецьких письменників ХХ століття, яскравий представник письменників «втраченого покоління», один з найбільш знаменитих представників німецької нації, що не побоявся, після досвіду Першої світової війни, висловлюватись проти ідей радикальних політичних течій, в особливості – нацизму. Він зміг говорити про складні теми, переживши багато подій зміг змалювати всі жахи війни очима звичайного солдата, показував життя емігрантів, проблеми людини простої. І зміг це робити з не аби яким талантом у справі письменництва.

За свою кар'єру Еріх написав 14 романів, став відомим ще при житті, був шанованим, знаменитим та популярним, зокрема і серед жіночої публіки.

В журналі КліфсНотс зазначено, що Еріх Марія Ремарк був сином палітурника та майстра-машиніста Пітера Франса Ремарка та його дружини Марії Сталькхент Ремарк, обидва були нащадки побожних католиків з Франції, що виїхали з Рейнської області після Французької революції. Ремарк народився 22 червня 1898 року в Остабрюку, регіону Вестфалія в процвітаючому промисловому містечку на північному заході Німеччини за двадцять п'ять миль від Нідерландів. (11)

Дитинство Еріха пройшло безтурботно. Він був дитиною не бідних людей, його батько працював в друкарні, часто приносив книги, щоб зробити для них палітурку. Еріх ці книги і читав. Загалом, ще з дитинства він захоплювався літературою, проте читав не системно. Все залежало від того чи принесе батько книгу чи ні.

У 1915 році Ремарк вступив до католицької вчительської семінарії, підкорившись волі батьків, які мріяли про гарний статус сина в «середньому прошарку», тим самим уникнувши долі простого робітника

В підручнику для 11-го класу від «» зазначено, що юність автора пройшла в роки Першої світової війни. У 18 років він пішов добровольцем. (5) Причиною цього стала потужна німецька пропаганда, що була буквально всюди. І певний юнацький максималізм Ремарка повірив в гасла про захист німецької унікальності та гуманізму. Г.Й. Давиденко зазначає, що: *«У 1916-му році 18-річний юнак йде захищати «німецьку цивілізацію».* (2)

Для молодого Ремарка війна здавалась потребою захисту своєї нації. Ремарк ремонтував залізничні колії, був зв'язковим, диверсантом, простим солдатом. Однак вже влітку 1917 році він був важко пораненим. Осколок артилерійського снаряду потрапив йому у ногу та зачепив шию, в результаті чого він потрапив до військового госпіталю, де і пробув до осені 1918 року.

Після лікування Еріх потрапив додому. Всі його юнацькі ідилії розбилися вщент об скелю насильства. Тепер він, як і сотні тисяч солдат зневірився, відчував безнадію, спустошеність, марність сподівань. Ця повальна депресія та зневіра і створили нову генерацію – «втрачене покоління», що згодом приведе до літературного напрямку з такою ж назвою. В роботі Давиденка Г.Й. також зазначено, що: *«Фронтіві переживання визначили характер літературної творчості митця».* (2)

В інтернет-ресурсі УкрЛіб зазначено, що після демобілізації Еріх Марія Ремарк закінчив вчительські курси, що були організовані Веймарською республікою спеціально для колишніх військових. Після року вчителювання в сільській школі він розчарувався в професії і згодом поклав хрест на педагогічній кар'єрі. Потім він змінив чимало професій. Він був і бухгалтером, і теслярем по каменю, був комівояжером, піаністом та водієм. (4)

Вже в 1925 році доля допомогла зустріти йому пані Ільзу Ютту Замбону, колишню танцівницю, з якою він і одружився. Проте, сімейної ідилії зовсім не склалось і через п'ять років сумісного життя пара розлучилась. Тим не менш, вони одружились знову, в 1938-му, але на цей раз вже фіктивно – щоб дати їй можливість поїхати з Німеччини в США.

Як зазначає освітній портал Моя Освіта, в період цих років Еріх активно займається літературною діяльністю. В 1927-му році на сторінках Sport im Bild публікується роман «Станція на горизонті», а вже через два роки на світ з'являється роман «На Західному фронті без змін» (1)

На перших сторінках роману описується буденність Першої світової війни очима рядового солдата Пауля Боймера. Він, як і Еріх пішов на фронт добровільно, відчуваючи перед собою, громадянином та патріотом Німеччини, священний обов'язок захистити країну. Тому в романі присутні і автобіографічні моменти. Ремарк показав переживання героя через смерть товаришів Вольфа та Кеммеріха.

Після виходу роману Ремарка часто звинувачували в надлишковій аполітичності. Хоча це не так. Він був свідомим борцем за гуманізм та противником фашизму.

Коли до влади в республіці прийшли фашисти, відчувавши небезпеку, Ремарку довелось покинути батьківщину. Влада тогочасної Німеччини заборонила публікацію та поширення творчості письменника, визнали його «ворогом народу», та палили його публікації на ринках та площах. Очевидно, що популярність його антивоєнних романів були дуже небезпечними для режиму, тому пропагандистська машина розвернула максимум потужності для дискредитації митця.

На інформаційному порталі Британіка зазначено, що в 1932 році Еріху Марії Ремарку довелось переїхати до Швейцарії, згодом до Франції. Але розуміючи рівень небезпеки, особливо після заборони його книг в 1933 році він

зрозумів, що йому варто покинути континент. Тому вже в 1939 р. він переїжджає до США, де в 1947 році отримує громадянство. (12)

Будучи вже відомим письменником, Ремарк знаходить багато знайомств у вищому світі. У Лос-Анджелесі він знайомиться з Чарлі Чапліном, Гретою Гарбо, Марлен Дітріх. З останньою у Ремарка склались особливі стосунки. Еріх любив Марлен, проте вона хоч і раділа такому відомому шанувальнику, але до нього почуттів не мала. Залицання автора закінчились доволі красиво. Коли після років ігнорування він в 1943-му році напише Дітріх записку: *«Завжди приходить час зупинитися. Тому – адью.»*

Це однобоке кохання можливо і послужило написанню та публікації в 1945 році ще одного справжнього хіта його творчості – «Тріумфальної арки». У центрі розповіді – любовна історія німецького емігранта, що був хірургом, Равика і актриси Жоан Маду. Одразу видно паралель з коханням Ремарка до Марлен Дітріх.

В 1954-му році Ремарк продовжує тему війни і публікує ще один культовий роман – «Час жити і час помирати», пізніше випускаючи на світ роботи, що пов'язані з війною, або краще описати це як «післявоєнні реалі» в «Чорному обеліску» (1956) і «Життя в борг» (1959).

Останній свій роман, що був виданий при його житті став «Ніч у Лісабоні» Ремарк напише в 1962 році. Роман описує долю закоханих, що рятуються від переслідування нацистів. На їх шляху зустрічається невідомий, який погодиться їм допомагати лише у випадку, якщо вони послухають його життєву історію. Тут прослідковуються намагання автора передати існування людей, що опинилися ізгоями в Німеччині після війни і яким довелось шукати притулку в чужих краях, виносячи переслідування та ганьбу.

Після закінчення війни Ремарк повернеться у Швейцарію, де 25 вересня 1970 року помре у місті Локарно, кантоні Тічино. За рік після його смерті

опублікують останній роман «Тіні в раю». Це стане крапкою у творчості, зробленої, щоправда, вже після його смерті.

Вся його творчість переважно сконцентрована на тому, що пережив письменник під час Першої світової війни, його переживання, біль, розчарування, проблеми та пережитим вже знову через десятиліття – Другої світової. Написавши більше 30-ти праць Ерїх Марія Ремарк зробив неоціненний вклад в культуру Європи та США того часу, став одним з основних дійових осіб в період «втраченого покоління» і створив унікальні твори, актуальність яких відгукується і в наш час.

1.2. Історія створення роману

«10 Листопада 1928 року у німецькому журналі *Vossische Zeitung* з'являється перша частина *«На Західному фронті без змін»* відомого роману *Ерїза Марії Ремарка про першу світову війну»*, - пише канал History. (13)

Отже, з біографії автора, описаної вище ми дізнаємось, що палке інфантильне бажання змусило його покинути навчання та стати добровольцем в німецькій армії. Він вирушив на фронт вже влітку 1917 року. Побувши на фронті деякий час він був декілька разів поранений і до кінця війни залишався у шпиталі. Не лише цих тижнів перебування на фронті вистачило Ремарку зрозуміти весь жах війни і потім згодом всю свою письменницьку кар'єру постійно повертатись до її теми у творах, а ще й допомогло йому листування зі своїм бойовим побратимом Георгом Міддендорфом, що продовжував брати участь у воєнних діях. Ремарк просив його описувати його фронтове життя з усіма можливими деталями і в листуванні зазначав, що хоче написати книгу про цю війну. Саме події, що були описані в листах товариша стали основою роману «На Західному фронті без змін».

Просування роману йшло важко. Першою спробою публікації стала спроба Ремарка запропонувати видати рукопис найбільш потужному видавцю республіки – Самюелю Фішеру. І хоч Фішер високо оцінив літературний рівень

твору, все ж таки вважав, що ідея читати книгу про Першу світову війну в період її фактичного існування нікому б не захотілось. Пізніше Фішер змінить свою думку і погодиться з тим, що його рішення стало одним з найбільш невдалих рішень у його житті.

Книга буде опублікована напередодні 10-ї річниці перемир'я. Ремарк був представлений як солдат, не маючий жодного літературного досвіду, а сам роман сприймали швидше як спробу автора викласти всі свої переживання та біль на папір, щоб полегшити власну долю.

Вже після публікацій перших уривків виявилось, що книга матиме неймовірний успіх. Це принесло редакції нових читачів та прибуток, тому вже через півроку було видано роман цілком накладом в 500 тисяч примірників. На той час роман став найбільш тиражованим виданням в Німеччині і мав величезну популярність у світі.

На початку книги написано: *«Книга ця – ані звинувачення, ані сповідь. ЦЕ тільки спроба розповісти про покоління людей, що їх занастила війна, навіть як хто з них і не попав під снаряди».* (3)

Це нам дає розуміння описовості сюжету, описані події розповідаються від лица героя, що проживає всі жахи війни. Ми – спостерігачі, проте написана книга так, що ми самі мимоволі стаємо учасниками цих подій.

В романі розповідається про долю звичайного німецького солдата Пауля та змін у свідомості, що відбуваються з ним. Показуються жахи війни крізь призму бойових дій, страху, болю, обстрілів, поранених побратимів та коней, останніх з яких доводиться вбивати з жалю.

Автор показує всі нелюдські умови, в яких перебувають солдати на фронті та повальну антисанітарію. Еріх пише про масовані обстріли, від яких доводиться ховатись в землі, окопах, бліндажах та газових атаках, які забирають життя сотень солдатів. Особливо жахає, коли виявляється, що з 150 осіб в роті залишається всього 32, до яких потім прибуває поповнення.

З Паулем стається багато подій, він навіть встигне поїхати додому, побувати в бараках для військовополонених і повернутись в армію, з чітким розумінням того, що всі його побратими вже мертві чи то від ворожої кулі, чи то від командування, які сприйняли когось за дезертира.

Закінчується роман смертю головного героя. Після ще однієї газової атаки він лікувався у шпиталі, стало відомо, що США вступає у війну і для Німеччини війна програна. За декілька тижнів до закінчення війни він помирає, чувши до цього в доповідях про стан справ на війні лише «На Західному фронті без змін».

Ремарку вдалось детально і точно описати всі жахи війни з ціллю показати людству, до чого може дійти цивілізація, займаючись такими справами. На жаль, звісно, ситуація після Першої світової війни і навіть наш сучасний стан, де ми пишемо цю курсову роботу під час війни, що трапилась на нашу долю можемо сказати, що уроки не були засвоєнні і на людську долю впаде ще не мало проблем та випробувань.

Сенс роману, який Ремарк описав в перших рядках перед початком твору – показати людям, що людина не має жодного морального права доводити справу до війни, вважати себе «унікальною» і зверхньою перед іншими, адже це неодмінно призведе до величезних втрат, трагедій і людей, які коли б війна не закінчилась – більше ніколи не зможуть жити в спокої.

1.3. Епоха Реалізму та період «загубленого покоління»

«Реалізм (лат. Relais – дійсний, речовий) – напрям у літературі та мистецтві, який полягає у правдивому, об'єктивному і всебічному відображенні.» - за статтею на інформаційному порталі Підру4ники. (6)

В цей період літературна діяльність митців була спрямована на дослідження ілюзій та спекуляцій, які були властиві попереднім літературним течіям на висвітлення деталізованого образу життя, соціальних умов та психологічного аналізу персонажів.

В праці Т.І. Тверітінової «Історія зарубіжної літератури ХІХ століття. Доба Реалізму» зазначено, що доба виникла в 20-их роках ХІХ століття, в період розквіту романтизму. (9)

Якщо романтизм виник як певна протиположна доба просвітництва, то в попередніх епохах розвитку вже було помітно зачатки розвитку реалізму. Так вже в античну добу мав місце міфологічний реалізм, який з філософської точки зору висвітлював взаємини людини і природи.

а

Портал Укрліт зазначає, що основними рисами реалізму називають:

- Раціоналізм у підходах до розв'язання проблем;
- Типізація подій та характерів в правдивому, конкретному історичному середовищі;
- Точна відповідність реальності;
- Соціальне становище впливає на характер персонажа;
- Вільна структура побудови твору;
- Переважання прози над поезією. (10)

Також, впливаючи з факту, що добі характерна концентрація на прозу – основним жанром був роман, який згодом почне типізуватись на соціально-психологічний, соціально-побутовий, політичний, історичний, тощо.

Проте написання «На Західному фронті без змін» припадає на пізній період розвитку епохи реалізму, і тут з'являється період «втраченого покоління» з легкої руки Гертруди Стайн, яка, звертаючись до американських письменників.

«Всі ви – втрачене покоління» - Гертруда Стайн (з розмови)

В кінці ХІХ – на початку ХХ століття в багатьох країнах Європи спостерігався стрімкий розвиток економіки, але серед населення також панували настрої невпевненості та страху перед власним майбутнім. Перехід між двома

століттями та величезний прогрес у технічних винаходах залишили людство в очікуванні невідомого.

Політична ситуація почала загострюватись, коли на континенті почала зростати тенденція до агресивного імперіалізму з намаганнями повернути свою велич, втрачені території, тощо. Франція, наприклад, прагнула повернути втрачені території, Німеччина хотіла вступити в колоніальну гонку з іншими європейськими країнами на «чорному континенті», а Англія старалася зберегти свою колоніальну імперію та зміцнити свій вплив на країни європейського континенту. Ці аспекти привели до значного загострення конфліктів та напруженої політичної ситуації. Простіше кажучи – всі були в очікуванні масштабної війни, але залишилось дочекатися приводу. В монографії С.С. Трояна «Перша світова війна у фокусі історії» зазначено, що причиною початку стало вбивство ерцгерцога Франса Фердинанда та його дружини сербським націоналістом з організації «Молода Боснія» 28 червня 1914 року в Сараєво. Ці події викликали кризу, що стало приводом до війни. Одержавши про це звістку, Вільгельм II вигукнув: «*Зараз або ніколи!*». (8)

Коаліція союзників була абсолютно впевнена в своїй військовій потужності і вважали конфлікт ще на початку близьким до його завершення. Але так не сталось. Натомість, війна обернулась кривавою бійнею, яка втягла в себе близько 40 країн. За 4 роки результати цієї війни були нищівні. Розвалились 4 імперії, країни-переможці отримали важкі кризи, Німеччина, невдоволена рішенням мирної угоди згодом приведе до влади нацистів.

Ідеали минулих століть було зруйновано. Близько 60% військових залишились з важкими пораненнями, купу смертей, епідемій, а головне – питання гуманності, особливо після газових атак перестало стояти поруч зі словом «війна».

Еріх Марія Ремарк, будучи тим, хто пережив Першу світову війну і бачив багато на власні очі став одним з найважливіших для періоду представників, що

показував смуток, втрату сенсу життя та неможливості знайти собі місце після такого конфлікту.

Ще з самого початку своєї творчості Ремарк намагався розкривати тему «втраченого покоління». Автор написав три романи, що принесли йому всесвітню популярність, де він показав життя на війні та після неї, розкрив мислення та почуттів колишніх військових під час та після таких конфліктів.

Романчук С.М, вдало зазначив, що кінець XIX та початок XX століття характеризується гострими суперечками та сутичками між країнами, що врешті-решт породило деградацію моральних цінностей у суспільстві, втрату сенсу життя та ін. (7)

Висновки до Розділу 1

Еріх Марія Ремарк, видатний письменник та публіцист, виступав одним з найвідоміших письменників Німеччини у ХХ столітті, репрезентативним представником "втраченого покоління" і відомою особистістю, що не боялася висловлювати свою позицію проти радикальних політичних течій, зокрема – нацизму, після того, як сам пережив Першу світову війну. Він зумів висловлювати складні теми, піднімаючи всі аспекти жахів війни очима простого солдата, а також відтворював життя емігрантів та здійснював проникливий аналіз проблем простої людини. Це відбувалося завдяки його винятковому таланту у справі літературного творчості.

Весь його літературний доробок, переважно, зосереджений на власних переживаннях під час Першої світової війни – болі, розчаруваннях, проблемах, а також на відтворенні драматичних подій, які переживав автор під час Другої світової. За своє життя він створив понад 30 творів, що внесли значний вклад у культуру Європи та США свого часу. Ремарк став ключовою фігурою в рамках "втраченого покоління" і створив унікальні твори, актуальні і в сучасному світі.

У кінці ХІХ та на початку ХХ століття багато країн Європи переживали період інтенсивного економічного зростання, проте серед населення водилися почуття невпевненості та страху перед невідомим майбутнім. Перехід від одного століття до іншого і величезний прогрес у технічних досягненнях залишали людей в очікуванні невідомого.

Еріх Марія Ремарк, будучи тим, хто пережив Першу світову війну і бачив багато на власні очі став одним з найважливіших для періоду представників, що показував смуток, втрату сенсу життя та неможливості знайти собі місце після такого конфлікту.

Ще з самого початку своєї творчості Ремарк намагався розкривати тему «втраченого покоління». Автор написав три романи, що принесли йому

всесвітню популярність, де він показав життя на війні та після неї, розкрив мислення та почуттів колишніх військових під час та після таких конфліктів.

Усвідомлюючи жахи війни і переживши їх на власній шкірі, Ерїх Марїа Ремарк став одним із найбільш відомих і впливових письменників ХХ столїття. Він пройшов через перїод війни та її наслідки, що глибоко вплинуло на його творчїсть. Романи Ремарка, зокрема "На захїдному фронтї без змін", стали важливими творами, які відобразили бїль і страждання солдатів під час війни, а також критикували воєнний режим та політичні ідеї того часу.

За допомогою свого письменницького таланту Ремарк зумів передати реалїзм і глибину військового життя, виразивши через свої романи складні теми втрати, болю та морального розколу. Його роботи стали промовистим свїдченням про страшні наслідки війни та загрозу націоналїзму та радикалїзму.

Враховуючи життєвий досвід та багаторїчну лїтературну дїяльність Ремарка, можна зробити висновок, що він став не лише письменником свїтового рївня, а й голосом свого поколїння, що втратилося в війні та після неї. Його твори продовжують залишати глибокий слїд у серцях читачів, нагадуючи про важливість миру, гуманностї та співчуття у свїті, де війна завжди приносить лише страждання та руйнування.

РОЗДІЛ 2. ПОРТРЕТ ВІЙНИ В РОМАНІ «НА ЗАХІДНОМУ ФРОНТІ БЕЗ ЗМІН»

2.1. Демонстрація образу війни крізь призму головних героїв роману Е.М. Ремарка «На західному фронті без змін»

«На Західному фронті без змін» Е.М. Ремарка – неймовірний літературний шедевр, який демонструє образ війни через призму героїв, що її переживали. Роман відображає жахливу людську жорстокість, втрату гуманізму, безглуздя та психологічні травми, що є невід’ємною частиною участі у війні. На цьому фоні звичайний солдат – інструмент, зброя, але ніяк не індивідуальність для людей, що ці конфлікти починали. Проте сам солдат бачить війну такою, як вона є.

Оповідь ведеться від імені головного героя – дев’ятнадцятирічного Пауля Боймера, що представляє нам своїх бойових товаришів - Альберта Кроппа, Мюллера, Леєра, Хейс, Станіслава. Після обіду солдати читають отримані листи з тилу та газету. Цей епізод відбувається у вбиральні, яка не має перегородок і солдати бачать одне одного. Проте Ремарк дає зрозуміти, що це звично для героїв роману. Це показує банальність та рутину життя фронтовиків, а також їхню звичність до несподіваних ситуацій. Пауль та його товариші використовуються вбиральню як місце відпочинку та перегляду листів та газет, оскільки це ледь не єдине доступне місце для відпочинку на фронті. Ремарк намагається підкреслити два важливих моменти: спершу це повсякденність життя на фронті, читання в вбиральні, постійне перебування з товаришами, незручність умов, і вдруге, адаптивність солдатів до будь-яких умов та середовищ, що є ключовим моментом виживання на війні. *«Я й досі пам'ятаю, як ми, ще новобранцями, попервах соромилися ходити до загальної вбиральні. Дверей там немає, двадцять чоловік сидять поруч, наче у вагоні. Усіх можна відразу охопити оком,— адже солдат має бути завжди під наглядом. Відтоді ми навчилися не тільки змагати свою соромливість, а й багато чого іншого. З часом ми позивали ще й не до такого.»* (3)

Загалом на початку роману нам так звично розповідається про буденність роману, що можна чітко прослідкувати ентузіазм героїв. Хоч і не дуже зручно, вони все ще вірять в свою ціль і щиро до неї прагнуть. Отже на початку роману Пауль Боймер, як і його колеги є невинним, мрійливим юнаком, який повністю вірить у романтичне уявлення про війну, що зберігає свободу та гідність. Він вступив до армії з великим патріотичним запалом, очікуючи героїчних вчинків і слави.

Проте вже згодом їх відправляють на саперні роботи. Вони мають пробратись на лінію фронту через туман. Поле бою вкрите снарядами. Через деякий час починається шквальний англійський обстріл. Молодий новоприбулий ховається за Паулем та зізнається, що обмочив штани від страху. Йому пояснюють, що на війні таке часто стається. До солдатів доносяться крики поранених коней. Їх доводиться вбивати із жалості. На нашу думку ця сцена є однією з найяскравіших в романі. Коні абсолютно невинні в цій війні, тому й Детерінг каже влучну фразу, яку і сам Еріх хотів би донести читачу: *«Ось що я вам скажу: гнати тварину на війну — то найбільша підлота.»*

Після відходу від передової вони попадають під вогонь англійців. Другі починають газову атаку, герої ховаються на цвинтарі, снаряд травмує молодого солдата. Пауль та Катчинський хочуть позбавити хлопця страждань, але не встигають. Після цього, сидячи в бараках, вони мріють про речі, які хотіли б зробити після війни. Хайє мріє про жінку, Кропп вважає, що для початку треба вижити, Пауль хоче зробити щось незвичайне. Тут ми можемо побачити різні реакції на ситуацію. Як бачимо, вони вже торкалися пекла війни, проте не всі втрачають ентузіазм. Проте ми вже можемо провести певну лінію: від бажання вижити до прагнення знайти себе у війні чи після неї. Ці реакції сповна відображають складність та різноманітність військового досвіду кожного героя та його сприйняття війни.

Згодом починається наступ. Керівництво вже готує труни, на фронт приходять щури, тому солдатам доводиться боротися ще з одним ворогом. Після

нічного обстрілу новобранці, бачивши своїх побратимів пошматованими та мертвими не витримують та починають блювати. Через постійні обстріли неможливо доставити їжу. Навіть щури тікають. Новобранці потроху починають втрачати здоровий глузд. Згодом починається і контратака німців і як тільки вони добираються до французів, керівництво вирішує повернутись. Повертаючись, солдати забирають з собою провізію французів.

Пауль стоїть на посту і згадує минуле – краєвиди дому. І згадуючи це, він розумію, що вже ніколи не зможе відчувати того миру і любові, яку відчував раніше. Війна зробила головного героя байдужим.

Цей фрагмент показує нам війну очима героя – жорстоку та непередбачувану, яка викликає багато складних емоцій Пауля та його побратимів. Аналогія між фізичним наступом французів та внутрішньою боротьбою Пауля відображає складність та байдужість військового досвіду. Пауль розуміє, що навіть коли він повернеться додому, він більше ніколи не знайде там миру та щастя, які відчував раніше. Війна зробила його байдужим та втратила здатність відчувати любов та радість, що відображає руйнівний вплив конфлікту на психіку та емоційний стан солдат.

Цей фрагмент ілюструє картину війни як жорстоку та безжалісну, яка тісно пов'язана з фізичними та емоційними випробуваннями для учасників. Солдати постійно змушені боротися не лише з зовнішніми загрозами, але й зі своїми внутрішніми демонами та втратою людськості.

Війна однозначно вносить свої корективи. Після жорстоких боїв, масованих обстрілів, постійної зміни захисту на атаки зробили з Пауля навченого бійця і абсолютно сірого, бездушного та жорстокого індивіда, який втратив себе в середині. Йому дають відпустку на два тижні. Він їде додому, де зустрічається з сестрою та мамою, яка помирає. Пауль сидить у себе в кімнаті і намагається знову відчувати палку грайливу юність. У нього не виходить. Він розчарований та розбитий і після закінчення відпусти повертається в казарми. Там, поруч з

табором знаходиться табір російських полонених. Пауль відчуває до них співчуття, йому боляче, що їх зробили ворогами навмисно за чужим наказом, який по суті так само міг би перетворити друзів на ворогів і навпаки. Перед від'їздом матір кладуть в лікарню на операцію. Фрагмент з полоненими відображає зростаючу свідомість про безглуздя війни, про загальнолюдське страждання внаслідок війни.

Повернувшись на фронт він помічає, що всі його друзі залишилися живі. Вони обговорюють тему війни і доходять висновку – що її причини поза їх розумінням. Під час оборони села Пауля та Кроппа поранили. По дорозі до шпиталю у Кроппа підіймається температура. Йому згодом ампутують ногу. Після цієї умовної відпустки Пауль повертається на фронт. Проте, Детерінг став дезертиром, Мюллер помирає від кулі в живіт, Леер – від поранення в стегно. Згодом гине і товариш Катчинський. Ще трохи згодом вмирає і Пауль. Іронічно помирають вони тоді, коли для Німеччини вже все було скінчено. І як писалось в зведеннях керівництва «На Західному фронті без змін».

«Він упав долілиць і лежав, немов заснув. Коли його перевернули, то побачили, що він, мабуть, недовго страждав; його обличчя мало такий спокійний вираз, наче він був навіть задоволений з того, що все саме так скінчилося.» (3)

Ремарк таким чином демонструє не їх погану вдачу, а фактичну безглуздість всієї війни, і не важливо коли ти помер, важливо що, по суті, ні за що. Ці події демонструють як війна впливає на особистість та долю солдата, змінюючи його відношення до себе та навколишнього світу, призводить до трагічних, а частіше фатальних наслідків для всіх учасників конфлікту.

Отже, головні герої починають свій шлях з великою вірою у війну як благородний та необхідний конфлікт, де вони відчувають себе героями, що захищають свою країну. Проте, по мірі того, як війна розгортається, їхня віра у її

справедливість та героїзм поступово руйнується під впливом жорстокості, безглуздя та втрат.

Розчарування та страх стають основними почуттями героїв, коли вони стикаються з реальністю війни, де кожен день принесе нові випробування та загрози. Їхні уявлення про війну перетворюються з романтичних на реалістичні, вони втрачають ілюзії та навіть свою людяність під впливом жорстокості та безглуздя військового конфлікту.

Наступні події тільки підсилюють це відчуття розчарування та страху. Смерть друзів, власні втрати та руйнування надій на майбутнє лише підсилюють безглуздя та трагічність війни. Навіть після закінчення конфлікту герої змушені стикатися зі своїми власними демонами та трагічною долею, яка не має розумного пояснення або сенсу.

Таким чином, через пережиті випробування та власні внутрішні боротьби герої роману "На західному фронті без змін" переосмислюють своє ставлення до війни та її значення, втрачаючи ілюзії та надії, але набуваючи глибокого розуміння та співчуття до тих, хто страждав разом з ними.

2.2. Художні особливості роману «На Західному фронті без змін» в контексті зображення та опису портрету війни.

"На Західному фронті без змін" можна розглядати через призму цінностей військових, які відзначаються поряд з воєнними подіями. Однією з основних цінностей є любов, що відзначається як кутовий камінь людської природи. Проте, Ремарк переосмислює романтичну концепцію любові, віддавши перевагу братерській любові, яка вважається вищою за сімейні зв'язки чи романтичні почуття. Для наративу, представленого Паулем Боймером, одним із найпозитивніших аспектів війни є міцні зв'язки між солдатами. Проте не можна в цьому компоненті розглядати дружбу як звичайну людську конструкцію, схожу на нашу, звичайну. Для них друг – до того ж і побратим. Молоді, ще вчора школярі, люди потрапляють на фронт, де життя стане для них школою,

побратими – однокласниками, а окоп – рідним домом. Саме це і змушує солдат зміцнювати стосунки з колегами і вони стають опорою один для одного. Сила дружби, або ж братської любові є набагато сильнішою, ніж романтичне кохання, так як проживають вони разом значно більше, ніж поганий настрій одне одного. Вони буквально за потреби рятують один одного.

І не завжди цей порятунок варто сприймати в буквальному сенсі. Часто важливо чути хоча б голос побратима, аби врятувати душу.

«Попри гуркіт артилерії, підозрілі звуки виразно чути. Я дослухаюсь — шелест долинає звідкись іззаду. То наші солдати, вони йдуть траншеєю. Тепер я вже чую притлумлені голоси. Судячи з тону, один із них, здається, належить Качеві.

Відразу ж мені стає неймовірно тепло на душі. Ці голоси, ці кілька тихих слів, ці кроки в траншеї позаду миттю виривають мене з обіймів жахливої самотності, нав'язаної страхом перед смертю, страхом, якому я замалим не піддався. Вони, ці голоси, дорожчі мені за власне життя, дорожчі за материнську ласку і дужчі за страх; взагалі найдужчий і найнадійніший на світі захист — це голоси моїх товаришів.

Тепер я вже не відчуваю себе дрібненьким єством, що самотньо тремтить у пільмі, тепер я поруч із ними, а вони поруч зі мною, ми однаково боїмося й однаково хочемо жити, ми з'єднані один з одним у простий, хоч і тяжкий спосіб. Я хотів би притулитися обличчям до них, до тих голосів, до тих кількох слів, які врятували мене зараз і боронитимуть завжди.» (3)

Разом вони переживають всі жахи війни та страждання. Вони проживають те, чого не зрозуміти цивільним, тому коли Пауль приїздить додому, він не наважується розповісти матері про всі жахи, що пережив, бо вона, швидше за все, нічого не зрозуміє. Війна створила між ними прірву, але тим самим стерла межі між самими військовими. Навіть класовий поділ повністю стирається. З тобою в окопі може бути селянин, син заможних людей, писар, вчитель, маляр і

т.д. В романі показано як Пауль муштрував Канторека, який був його шкільним вчителем, але був призваний до лав пізніше, тому фактично був нижчий за військовим рангом. Дружба в контексті роману слугує як потужний засіб демонстрації відмінності існування на війні з реаліями цивільного життя. Недарма, прибуваючи додому на відпочинок він постійно думає про своїх друзів і про те, чи будуть вони живі коли він знову повернеться на фронт. Він більше не знає життя окрім фронту, де він і є – особистість, якому не треба прикидатись кимсь. Йому достатньо, щоб його приймали. Тому він більше не уявляє своє життя поза війною.

Коли його друзів було поранено та вбито, йому стало страшно, що він залишиться сам. Це можна описати як певну метафізичну самотність, а не фактичну фізичну самотність. Адже він втрачає останнє «людське» за яке він тримався, що було так безжалісно випалено всередині нього війною.

Обговорений нами аспект «дружби на війні» відображає не лише глибину зв'язків між солдатами, але сутність війни як такої. Дружба виступає як фундаментальний елемент, що утримує життєздатність та гуманізм людини в безжалісному середовищі війни.

За допомогою ідеї товариської любові Ерїх Марія Ремарк показує також і невиразні межі між ворогами та друзями на війні. Солдати різних соціальних статусів об'єднуються в боротьбі за спільну мету і так само всі в цій меті розчаровуються.

Втрата побратима стає не лише особистою трагедією, але й символізує втрату людського в особистості, що проживає війну. Це відчуття самотності вичавлює останню краплину гуманності та індивідуальності з особистості, що залишалась у його серці і змушує нас, читачів, по-іншому сприймати суть війни для звичайного солдата, оминаючи весь глобально-історичний контекст.

Отже концепція «дружби», яку активно використовував автор в романі відображає не лише теплі та ніжні взаємини між солдатами, але й служить як

каталізатор глибоких філософських роздумів про природу війни, гуманізму та втрати в контексті найжорстокіших умов.

Роман «На західному фронті без змін» пронизаний темами смерті, дружби, байдужості, абсурдності існування та інші, які допомагають розкрити глибинний зміст твору. Окреме і особливе значення варто приділити концепції виживання як частину мотивації індивіда в боротьбі за життя не лише на фізичному рівні.

Фронт завжди приховує невідомість, де лише випадкові обставини керують долею солдатів. Це ілюструється сценою, коли Пауль лише на кілька хвилин вийшов зі свого бліндажу, а коли повернувся, все змінилося. Від цього майже нічого не залишилося від його сусіднього бліндажу. Повернувшись, він встиг вчасно, щоб допомогти розкопувати його. Ця постійна невизначеність і залежність від обставин роблять героїв роману байдужими. Проте, саме цей стан стає сприятливим місцем для вияву віри як головного стимулу героїв:

«Чи мене вб'ють, а чи я житиму — це все залежить від випадку. В укріпленому від бомб бліндажі мене може розчавити, а в відкритому полі я можу витримати десять годин під ураганим вогнем. Кожний солдат залишається жити тільки завдяки тисячам різних випадковостей. І кожний солдат вірить у випадок та покладається на нього.» (3)

Так в романі показується, що досвідчені солдати навчилися шукати точки опору віри – випадковість, коли новоприбулі солдати одразу зневіряються, через що або коять самогубства, або ловлять ворожу кулю через власну неухважність.

Також важливо звернути увагу на соціальні та психологічні аспекти людської психіки в художньому просторі роману. Ремарк не один раз вдавався до розкриття інстинкту самозбереження в умовах надзвичайної небезпеки. Герої роману як би там не було і які б думки їх не оточували все одно намагались вижити. *«То все почуття – жадаба до життя, туга за рідною домівкою, голос крові, хміль порятунку».* (3) Все що цікавило героїв – забезпечення мінімальних фізіологічних потреб для підтримки власної життєздатності. Важливим в творі,

на нашу думку, є момент, коли Мюллер після поранення в живіт заповів свої чоботи Паулю, не згадавши ні слова про свої книжки, які постійно тягав з собою. Це можна назвати своєрідним маніфестом визнання верховенства фізичного комфорту та виживання на фронті. Він зміг закрити примітивні потреби за пірамідою Маслоу. Пауль казав, що на війні бути живим – це вже добре. Отже, можна вважати, що поступова деградація всього людського до потреб банального виживання зробили важливим не думку, а інстинкт.

Кульмінаційним можна вважати епізод, коли Боймер у окопі вбиває французького солдата, а потім відчайдушно намагається йому допомогти. Головний герой, після смерті француза, намагається переконати його, і паралельно заспокоїти себе, що напише його дружині і все їй розповість. Більше того, він обіцяє висилати їй гроші. Він навіть зміг записати адресу з листа, що найшов в покійного солдата в кармані: *«Цей мертвий чоловік з'єднаний з моїм власним життям, тож я мушу все зробити, все пообіцяти, щоб урятувати себе; не замислюючись, я урочисто обіцяю йому, що житиму тільки для нього та його родини; мокрими від сліз устами я запевняю його в цьому, а десь глибоко в душі жевріє надія, що цим я відкуплюсь і, може, ще виберуся звідси — дрібні хитрощі й сподівання на те, що там, мовляв, побачимо.»* (3)

Ця обіцянка, свого роду самообман, допомагає герою позбутись зайвих думок і привести себе до спокою. Тому, певно, зобов'язання перед іншими постає одним з провідних поштовхів суб'єкта в утвердженні людяності.

Висновки до Розділу 2

"На Західному фронті без змін" Еріха Марії Ремарка - це видатний літературний твір, який уявляє собою неабиякий відображення образу війни через призму переживань її учасників. Роман розкриває жахливу жорстокість, втрату гуманізму, безглуздя та психологічні травми, що супроводжують участь у війні. На фоні цих страхітливих реалій, звичайний солдат виступає як інструмент, знаряддя, позбавлений індивідуальності для тих, хто розпочинав ці конфлікти. Проте сам солдат бачить війну такою, як вона є, без прикрас і ілюзій.

Герої роману, коли зіткнуться з реальністю війни, починають відчувати розчарування та страх. Вони змушені щоденно стикатися з новими випробуваннями та загрозами. Уявлення про війну, які вони мали раніше, поступово перетворюються з романтичних на реалістичні. Під впливом жорстокості та безглуздя військового конфлікту вони втрачають ілюзії та навіть свою людяність.

Герої роману "На західному фронті без змін", піддавшись переживанням та внутрішнім конфліктам, переосмислюють своє ставлення до війни та її значення. Вони втрачають ілюзії та надії, але набувають глибокого розуміння та співчуття до тих, хто разом з ними переживав страждання.

Концепція «дружби», яку автор активно використовує в романі, відображає не лише теплі та ніжні взаємини між солдатами, але й служить каталізатором глибоких філософських роздумів про природу війни, гуманізму та втрати в контексті найжорстокіших умов.

Ідеї інстинкту самозбереження показують як саме війна вбиває ідею людяності, скидає індивідів з вищих рангів потреб до найбільш примітивних, проте в них ще залишається хоч якась гуманність, яку вони намагаються реалізувати в жахливій ситуації війни, в якій вони живуть, і, швидше за все, більше ніколи її не покинуть.

ВИСНОВКИ

У ході проведеної роботи було досліджено життєвий та творчих шлях Еріха Марії Ремарка, культурно-історичні передумови виникнення епохи «реалізму» та періоду «втраченого покоління», ролі війни для автора та сучасників. Було досліджено як війна змінювала стан героїв роману «На Західному фронті без змін» та які засоби було вжито автором для демонстрації війни в романі.

Відповідно до поставлених цілей і завдань ми можемо зробити наступні висновки:

- 1) Роль Першої світової війни була важливою для Еріха Марії Ремарка в його дорослішанні, зіткненні з розбиттям власних ідей та сподівань, що послужило рушійним засобом у створенні роману «На Західному фронті без змін»
- 2) Епоха реалізму в її пізньому етапі розвитку, а особливо періоду «втраченого покоління», яскравим представником якого був Е.М. Ремарк, мав важливі історичні передумови двох світових воєн, що відобразились на характері та темі романів митців того часу. Їх твори, зберігаючи всі належні риси свого періоду розповідали про жахи війни, її беззмістовність та абсурдність.
- 3) У романі Е.М. Ремарка війна зображається за допомогою різних засобів та прийомів. Особливо можна прослідкувати зміну ідеї війни в головного героя через призму його стосунків з побратимами, просторовим ефектом роману та власні переживання, які були описані та передані від лиця героя.
- 4) Актуальність даного твору, враховуючи сучасну політичну ситуацію, яку можна назвати наближеною до років початку Першої світовою, є значущою і має показувати людству, що зроблені раніше помилки більше ніколи не мають права на повторення, а описане переживання героя війни має показати весь жах і антигуманність такого методу існування взагалі.

SUMMARY

During the course of our work, the life and creative path of Erich Maria Remarque were explored, along with the cultural-historical conditions that gave rise to the era of "realism" and the "lost generation" period, and the role of war for the author and his contemporaries. The investigation also delved into how war changed the state of the protagonists in the novel "All Quiet on the Western Front" and what techniques the author employed to depict war in the novel.

In accordance with the set objectives and tasks, the following conclusions can be drawn:

1) The role of the First World War was significant for Erich Maria Remarque in his maturation, confronting the shattering of his own ideas and hopes, which served as a driving force in creating the novel "All Quiet on the Western Front."

2) The era of realism in its later stage of development, particularly the period of the "lost generation," of which E.M. Remarque was a vivid representative, had important historical prerequisites in the two world wars, reflecting on the character and themes of the novels of the artists of that time. Their works, while retaining all the characteristic features of their period, depicted the horrors of war, its senselessness, and absurdity.

3) In Remarque's novel, war is portrayed through various means and techniques. Particularly notable is the change in the protagonist's idea of war through his relationships with his comrades, the spatial effect of the novel, and his own experiences, which are described and conveyed from the perspective of the protagonist.

4) The relevance of this work, considering the current political situation, which can be likened to the years leading up to World War I, is significant and should show humanity that past mistakes should never be repeated. The experiences of the protagonist in war are meant to showcase the full horror and inhumanity of such a method of existence in general.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біографія Еріх Марії Ремарка. URL: <https://moyaosvita.com.ua/literatura/biografiya-erixa-mari%dl%97-remarka/>
2. Давиденко Г.Й., Стрельчук Г.М, Гринчак Н.І., Історія зарубіжної літератури ХХ століття: навчальний посібник. – Київ: ЦУЛ, 2011 – 488 с.
3. Е.М. Ремарк пер. К. Главацька «На Західному фронті без змін» URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Remark_Erikh/Na_zakhidnomu_fronti_bez_zmin/
4. Еріх Марія Ремарк, Біографія. URL: https://www.ukrlib.com.ua/bio-zl/printit.php?tid=5930&page=2#google_vignette
5. О.М. Ніколенко, Л.Л. Ковальова, Л.П. Юлдашева, Д.О. Лебедь, О.В. Орлова, К.С. Ніколенко (2019). Зарубіжна література для 11-го класу. Київ: Видавництво «Грамота»
6. Реалізм. URL: <https://pidru4niki.com/18210712/literatura/realizm>
7. Романчук С.М, Образ «втраченого покоління» у творчості Еріха Марії Ремарка: сучасні координати висвітлення : монографія (2020). м.Київ: Венеція
8. С.С. Троян. «Перша світова війна у фокусі історії». (2016). – Київ: Кондор-Видавництво. – 352с.
9. Тверітінова Т. Історія зарубіжної літератури ХІХ століття. Доба реалізму. Київ, 2020. 424 с.
10. Характерні риси та ознаки реалізму. URL: <https://ukrlit.net/info/100them/13.html>
- 11.Erich Maria Remarque Biography. Retrieved from: [Erich Maria R
https://www.cliffsnotes.com/literature/a/all-quiet-on-the-western-front/erich-maria-remarque-biographyerarque Biography \(cliffsnotes.com\)](https://www.cliffsnotes.com/literature/a/all-quiet-on-the-western-front/erich-maria-remarque-biographyerarque Biography (cliffsnotes.com))
- 12.Erich Maria Remarque. Retrieved from: <https://www.britannica.com/biography/Burgess-Meredith>
- 13.WWI novel “All Quiet on the Western Front” is published. Retrieved from: <https://www.history.com/this-day-in-history/remarque-publishes-all-quiet-on-the-western-front>